

Жаргонні номінації грошей в українському розмовному мовленні: проблема семантичної кваліфікації

Наталія Кисла

кандидат філологічних наук, провідний науковий співробітник сектору криміналістичних та психологічних досліджень, Полтавське відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Полтава, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5137-6647>, e-mail: kislaya_nataliya@ukr.net

Юлія Браїлко

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач сектору криміналістичних та психологічних досліджень, Полтавське відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Полтава, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5203-7479>, e-mail: santie@ukr.net

Розглянуто специфіку жаргонних номінацій грошей у сучасному українському розмовному мовленні, проаналізовано проблеми їх семантичної специфікації, акцентовано на важливості комплексного підходу до адекватної семантичної кваліфікації жаргонізмів.

Ключові слова: жаргон; жаргонізм; семантика; прагматика; розмовне мовлення; лексико-семантична група «Гроші».

Мовна система постійно змінюється, реагуючи на соціальні, економічні, культурні та інші процеси. Особливо динамічною є розмовна сфера, у якій утворюються численні жаргонні одиниці. Одним із найпродуктивніших напрямів таких номінацій є позначення грошей — явища універсального й соціально значущого.

Жаргонні назви грошей активно функціують у загальнопобутовому, молодіжному, кримінальному усному мовленні, а сьогодні — й у різних формах інтернет-дискурсу. Вони не лише замінюють нейтральну лексику *гроші* чи відповідну номенклатуру (*гривня, євро, долар* тощо), а й виражають ставлення мовця, його соціальну належність, емоційний стан або оцінку ситуації.

Багатозначність і контекстуальна варіативність таких номінацій створюють труднощі для кваліфікації їхньої семантики, функцій, прагматичного навантаження. Ця проблема особливо відчутна у сферах, де точність тлумачення слова є визначальною: у діловій комунікації, юриспруденції, перекладі, а також у практиці судової лінгвістичної експертизи.

Мета цієї розвідки — окреслити основні характеристики жаргонних номінацій грошей у розмовному мовленні та проаналізувати труднощі їх семантичної кваліфікації.

Під жаргоном у лінгвістиці розуміють *«різновид загальнонародної мови, що використовується для спілкування окремої відносно стійкої вузької соціальної або професійної*

групи людей, об'єднаних спільністю зацікавлень, занять, фаховою сферою, соціальним станом, відрізняється від літературної мови специфічною лексикою, акцентуацією тощо <...>; функційний підвид просторічного мовлення, що перебуває за межами літературної мови» [1, с. 286]. Природно, що для одиниць такого різновиду мови, жаргонізмів, характерні високий ступінь експресивності, метафоричності, емоційності, оцінності, тяжіння до швидких семантичних зрушень.

Жаргонізми здебільшого побутують в усному розмовному мовленні, допомагаючи уникнути офіційності, створити ефект неформальності, інколи — приховати справжній зміст висловлювання від сторонніх осіб. Саме тому жаргонні позначення грошей часто мають *евфемістичний, криптологічний* характер.

На підставі аналізу українських словників жаргонізмів / сленгізмів ¹ [2—4] в українському жаргонному мікрополі «Назви грошей» диференційовано такі лексико-семантичні групи (далі — ЛСГ) [5]:

- 1) ЛСГ «Назви власне грошей»: *акча, аржан, аржани, бабки, бабло, бабоси, баблосики, бабулети, бабулін, башки, башлі, балабас, голуби, гільдени, драхми, дріжджі, дукати, зуза, зюзи, зюзі, капуста, крайти, крейцери, лаве, лаванда, лавандос, лавешкі, лавуха, леве, лове, мані, манка, манки, папір, пеньонзи, пеньочки, повітря, прайс, рижики, рубаси,*

сармак, сармачило, тугрики, фанера, фарш, філки, фішки, форинти, форси, хрусти, чабар, шайбали, шайби;

- 2) ЛСГ «Назви валют»: *гребінь, гриб, гривашка, гривнюк, гривняк, гриня, гринька, грицик, грициха, гришик, гришка, дерев'яна, рубас, юкси, юкон (гривня / гривні), карабас, дерев'яний (рубль), кербел, кербуль, керебе, краб (радянські рублі), єврики (євро), американець, бак, бач, бакс, бакси, бакля, баксота, баксюк, гріні, грін, доляри, зелені, зелененькі, зеленка, зеленуха, зелень, капуста (у 2-му значенні), папір (у 2-му значенні), папірчики, убиті єноти (долар / долари), зайчики (білоруські рублі), хохлобакси (купони);*
- 3) ЛСГ «Назви грошових купюр різної вартості або різних сум грошей»: *лимон (мільйон грошових одиниць), качан (сто тисяч або тисяча грошових одиниць), кілограм, кілограмчик, косар, косенька, кусок, тонна, шматок, штука, штуцер (тисяча грошових одиниць), катя, катерина, катінька, ствол (сто грошових одиниць), кілобакс (тисяча доларів), п'ятихатка (п'ятсот грошових одиниць), леся, двохсотка (купюра вартістю двісті гривень), сотка, тарасик, шева, шевченко (сто гривень), грушевський (п'ятдесят гривень), четвертак (двадцять п'ять карбованців),*

1 Уважаємо ці лінгвістичні терміни синонімами.

франко (двадцять гривень), *мазепка* (десять гривень), *п'ятиха* (п'ять гривень), *володимир* (одна гривня), *косяк* (двадцять п'ять доларів), *півник* (п'ять карбованців);

- 4) ЛСГ «Назви прибутку грошей»: *пенсія*, *ступінь*, *стьопочка* (стипендія), *ззор* (прибуток), *калим*, *лапа*, *відкат* (хабар), *корм* (заробітна плата), *парнас* (грошова винагорода за музику), *понт* (прибуток);
- 5) ЛСГ «Назви грошей, що використовуються з певною метою»: *ничка*, *заначка*, *заничка* (сховані на різні випадки гроші), *общак* (грошовий фонд);
- 6) ЛСГ «Гроші у фізичному представленні»: *нал*, *налічман*, *кеш* (готівка);
- 7) ЛСГ «Назви певної кількості грошей»: *крупняк* (велика купюра), *прес* (пачка грошей).

За дериваційно-семантичною ознакою розмежовуємо такі різновиди жаргонних номінацій грошей:

- 1) вторинні власне українські номінації: *капуста*, *бабки*, *зелень*, *червінці*, *лаве*, *фантики*, *монети*, *готівка*, *сотка*, *штука*, *косар*, *лимон*, *мільйончик*, *папірці*, *фантики*, *ресурси*, *бонуси* та ін.;
- 2) запозичення з інших мов або субкультур: *бавло* (з рос.), *кеш* (з англ. *cash*), *бакси* (з англ. *bucks*), *єври*, *доляри*, *гривняки*;
- 3) морфологічно-словотвірні інновації: *гривніки*, *євріки*, *грошики*, *бабульки*, *копійчата*, *лавушки*.

Під семантичною кваліфікацією розуміємо встановлення точного зна-

чення мовної одиниці з урахуванням експліцитного й імпліцитного змісту контексту (горизонтального й вертикального). Такий процес у межах судової лінгвістичної (семантико-текстуальної) експертизи може бути ускладнений через низку причин:

- 1) неоднозначність трактування. Одне слово може реалізувати різні значення: «*штука*» — тисяча гривень, доларів або просто предмет; «*пачка*» — фізична пачка купюр або конкретна сума; «*кусок*» — тисяча грошових одиниць або частина, шматок чогось;
- 2) нестабільність і динамічність. Жаргонні слова швидко змінюють план змісту, зникають з ужитку або з'являються в ньому на зразок: «*Крипту закинеш?*»; «*Саш, біток летить вниз*»;
- 3) відсутність кодифікації. Академічні та інші словники зазвичай не фіксують новітніх жаргонізмів, тому їх значення можна встановити лише з контексту й часто орієнтовно;
- 4) контекстуальна залежність. Значення слова може бути зрозумілим лише з урахуванням конкретної комунікативної ситуації. Як-от у фразі «*Глянь, тут двадцять пачок зелено-го чаю*» словосполучення «*зелений чай*» може мати пряме значення «чай», та переносне, метонімічне «долари»;
- 5) культурна та соціальна специфіка. Ті самі слова можуть мати різні конотації в різних соціаль-

них групах (наприклад, поміж студентів, працівників банківського сектору або осіб із кримінальним досвідом).

Не викликає сумніву той факт, що під час аналізу жаргонної лексики експерт має враховувати не лише її формальне значення, а й прагматичний аспект, зумовлений метою, ситуацією спілкування, адресант-адресатними взаєминами тощо.

Для адекватної семантичної кваліфікації жаргонних номінацій грошей ефективним є комплексний підхід, що поєднує лексикографічний, контекстуальний, дискурсивний, прагматичний аналіз та ін. Такий підхід дає змогу розглядати жаргонізм не як ізольовану одиницю, а як елемент мовленнєвої поведінки, тісно пов'язаний із соціальним статусом, комунікативними звичками, культурними вполюваннями мовців.

Отже, жаргонні номінації грошей є динамічним і яскравим компонентом сучасного українського розмовного мовлення. Їхня семантика складна,

багатошарова і здебільшого контекстуально залежна, що зумовлює труднощі визначення точного значення. Семантична кваліфікація таких одиниць потребує комплексного підходу, який ураховує не лише лінгвальні, а й екстралінгвальні чинники. Розуміння механізмів творення та вживання жаргонних назв грошей допомагає уникнути експертних помилок.

Перелік джерел посилання

1. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Т. 1. А—І. Донецьк, 2012. 402 с.
2. Пиркало С. Перший словник українського молодіжного сленгу. 76 с. URL: <http://pyrkalo.com/files/2011/10/SVITLANA-PYRKALO-SLANG-Dictionary.pdf> (дата звернення: 14.11.2025).
3. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків, 2006. 350 с. URL: <https://surl.li/nevaak> (дата звернення: 11.11.2025).
4. Ставицька Л. Український жаргон : словник. Київ, 2005. 496 с.
5. Браїлко Ю. Концептосфера ГРОШІ в українському сленгу. *Слов'янський збірник* : зб. наук. і наук.-попул. пр. Полтава. 2014. Вип. 13. С. 31—39.